

## Zburatorul de Ion Heliade Radulescu

Aceasta poezie, aparuta pentru prima data in Curierul romanesc nr. 9, din 4 februarie 1844, este o capodopera a genului. Balada se distinge printr-o exceptional de bine inspirata preluare a mitului folcloric al Zburatorului, cu scopul de a infatisa poetic, suav ivirea sentimentului dragostei la fetele de varsta pubera. Eminescu insusi, intuind valoarea poetica a acestui mit, urmeaza pe Heliade, atunci cand in Calin -file din poveste il foloseste pentru a idealiza dragostea fetei de imparat.

Cauza dragostei ramane un mister de nepatruns, o boala a carei pricina e greu de inteles si ale carei efecte fizio-psihologice sperie fetele ajunse in pragul feminitatii: pieptul se zbate, pe san apar vinetele, un foc interior alterneaza cu fiori reci, buzele ard, obraji devin palizi, ochii se invapaiaza de lacrimi si plang fara motiv aparent, inima cere un nu-sti-ce, bratele simt nevoia unei imbratisari. Nu analiza psihologica, asa cum s-ar parea, da valoarea poeziei, ci notatia in stil direct, tanguirea infiorata si naiva a fetei care se adreseaza mamei:

Vezi, mama, ce ma doare! si pieptul mi se bate, Multimi de vinetele pe san mi se ivesc; Un foc se aprinde-n mine, racori ma iau la spate, Imi ard buzele, mama, obraji-mi se palesc!

Ah! inima-mi zvacnestel... si zboara de la mine! Imi cere... nu-s ce-mi cere! si nu stiu ce i-as da: si cald, si rece, uite, ca-mi furnica prin vine; In brate n-am nimica si parca am ceva:

Ca uite, ma vezi, mama? asa se-ncruciseaza. si nici nu prinz de veste cand singura ma strang, si tremur de nesatiu, si ochii-mi vapaiaza, Pornesc dintr-insii lacrami si plang, maicuta, plang.

Atat prin modul cum este introdus mitul folcloric in poezia culta, dar si, in genere, prin cantarea idilicului rural in intelesul superior al cuvantului, Heliade precede nu numai pe Eminescu, dar mai ales pe Cosbuc. Cu toate acestea, lirismul eliadesc este mai putin obiectiv fata de cel cosbucian. Romantic, ca si Victor Hugo, care intr-una din baladele sale canta de asemenea Silful<sup>1</sup> (tot un fel de Zburator), Heliade desfasoara un lirism mai cuprinzator si mai profund decat acela al lui Cosbuc, pentru ca e filtrat prin prisma subiectiva a artistului, e mai romantic. Formula eliadesca a baladei se apropie - de altfel, ca si a lui Cosbuc - de aceea configurata de poetii germani Goethe si mai ales Uhland<sup>2</sup>, desi punctul de plecare se afla in Victor Hugo, pentru ca insusi Victor Hugo modificase - influentat de germani - conceptul de balada in sens de poem cu subiect mai mult sau mai putin fantastic si mitologic.

1. O interesanta prelucrare a baladei hugoliene Le Sylphe a dat poetul Costache Stamati in Zburatorul la zebre (v. Muza romaneasca, E.P.L., 1968).

2. Ludwig Uhland (1787-1862). A ramas celebru prin Baladele sale cu subiecte medievale si populare, unele inspirand muzica lui Schubert.

Ritmul de balada culta vine de acolo ca propozitiile capata -chiar in stilul direct- o curgere melopeica, prin revenirea in chip de refren a cate unui vers sau a cate unei strofe intregi. Acest cantabile baladesc (realizat perfect in planul artei noastre muzicale de Ciprian Porumbescu), care

## Referate

Referate, Comentarii, Eseuri, Caracterizari  
<http://referatenoi.ro>

---

accentueaza lirismul, este apoi contrapunctat, in a doua secventa a poemului, de cadrul naturii, una dintre cele mai frumoase evocari descriptive ale inserarii rustice, Heliade anticipand, cu stralucire, pe Eminescu din Sara pe deal si pe Cosbuc din Noapte de vara.

Bucolicul de nuanta neoclasică se imbină - de asta dată în chip armonios - cu romantismul evocator de imagini vespérale într-un tablou de gen, de o solemnitate gravă: soarele asfînteste, cumpenele fantanilor cheama "a satului cîreada", "vitele muginde" pasesc la "jgheab întins" aerul serii vibrează "de tauri, grea murmura", viteii aleargă la ugerul vacilor, care, sub "fecioreasca mană" (imagini deosebite de gratioase, în stil pastoralist), face să se auză susurul laptelui în sîstar. În sfîrșit, zgomotele se pierd în nopți și stelele apar una câte una:

Încep a luci stele rînd una câte una și focuri în tot satul încep a se vedea; Tarzie asta-seară rasare-acum și luna, și, cobe, câteodată, tot cade câte-o stea.

Dar câmpul și argeaua campeanul osteneste și după-o cină scurtă și somnul a sosit. Tăcere pretutîndeni acumă stăpînește și latrătorii numai s-aud neconținut.

E nopți naltă, naltă; din mijlocul tariei Vesmantul sau cel negru, de stele semănat, , Destins cuprinde lumea, ce-n bratele somniei Visează câte-ăievea desteaptă n-a visat.

Tăcere este totul și nemiscare plină; În cîncec sau descîntec pe lume s-a lăsat; Nici frunza nu se misca, nici vîntul nu suspina, și apele dorm duse, și morile au stat.

Impresia de solemnitate și vraja provine din câteva imbinări de cuvinte, epitete și metafore gândite mai mult după metoda clasică decît după cea romantică: stelele lucesc rînd una câte una, luna rasare tarzie; noptea este naltă și vesmantul ei negru, semănat cu stele, cuprinde ca o mîntie imensă lumea în bratele somniei. Construcția sintactică fără pe la acuzativ aminteste, de asemenea, clasicismul:

Dar câmpul și argeaua campeanul osteneste, ca și metonimia din versul:  
și latrătorii numai s-aud neconținut.

Câte un vers sună sententios:

Tăcere este totul și nemiscare plină. Altul, prin repetiții de cuvinte din aceeași radacină, creează armonii și produce farmecul înțeleșurilor prime, etimologice:

În cîntec sau descîntec pe lume s-a lăsat. Personificările chiar, în acest context, sunt pline de sugestii și prosopetice: frunza nu misca, vîntul nu suspina, apele dorm duse, morile au stat. Este evident că elementele de clasicism întîrziat, pe care Heliade le împrumută din poezia, cam conventională, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, sunt reîntegrate și făcute fertile prin ancorarea lor în peisajul românesc. Motivul inițial al zburătorului revine în cea de-a treia parte a poemului, tot așa, în stilul direct al surătelor care susotesc despre spiritele ce bîntuie nopțile:

Tot zmeu a fost, surăto. Văzuși, împelitatul! Ca tîntă l-alde Floarea în clipă străbatu! și drept pe cos,

leicuta! ce n-ai gandi, spurcatul! Inchina-te, surato! - vazutu-l-ai si tu?

Balaur de lumina cu coada-nflacarata, si pietre nestemate lucea pe el ca foc. Spun, soro, c-ar fi june cu dragoste curata,  
Dar lipsa d-a lui dragosti! departe de ast loc.

Fata mare trebuie sa fuga de iubit ca de foc, pentru ca incepe sa viseze, visul se preface apoi in lipitura si lipitura-n zmeu<sup>1</sup>(Zmeul-zburator va aparea la Eminescu in Fata in gradina de aur, prelucrare in versuri dupa basmul lui Richard Kunisch bas Madchen in Goldenen Garten, prelucrare din care va rezulta apoi Luceafarul. Dar si in Calin -file din poveste.):

"si ce-i mai faci pe urma? ca nici descantatura, Nici rugi nu te mai scapa. Fereasca Dumnezeu!

Urmand lui Iancu Vacarescu din Primavara amorului, Peaza buna, Peaza rea, lelele, dar si poetilor din generatia sa -Bolintineanu (cu Mihnea si baba), Alecsandri (Baba Cloanta, Andrii Popa, Strunga etc), Costache Stamati si altii -, specia baladei, ilustrata de Heliade, va straluci, la Eminescu, la Cosbuc, la Goga, apoi si la Ion Barbu (Riga Crypto si Iapona-Enigel), Miron Radu Paraschivescu, Radu Stanca si la multi altii din generatia de dupa Nicolae Labis.